

**Agnieszka Łukasik-Turecka, Agnieszka Magdalena Zaręba,
Społeczne postrzeganie przywództwa Jana Pawła II,
Wydawnictwo KUL, Lublin 2020, ss. 80**

DOROTA MAJ

Dr, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, e-mail: dorota.maj@mail.umcs.pl

Najnowsza publikacja Agnieszki Łukasik-Tureckiej i Agnieszki Magdaleny Zaręby została poświęcona społecznej percepcji przywództwa Jana Pawła II. Zagadnienie podjęte przez badaczki jest istotne z dwóch powodów. Po pierwsze, papież Jan Paweł II pozostaje jedną z najlepiej rozpoznawalnych i pozytywnie postrzeganych postaci w Polsce w XX i XXI w. Potwierdzają to m.in. badania dotyczące społecznej oceny osobistości ostatniego stulecia przeprowadzone przez Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS) kolejno w 2008 i 2018 r. (CBOS 2008; CBOS 2018)*. W obydwu sondażach Jan Paweł II uplasował się na pierwszym miejscu, wyprzedzając m.in. Stefana Wyszyńskiego, Józefa Piłsudskiego czy Lecha Wałęsę. W 1994 r. tygodnik „Time” wybrał Jana Pawła II na Człowieka Roku, a 2004 r. zaliczył go do grona 100 najbardziej wpływowych ludzi na świecie (w kategorii „Przywódcy i rewolucjoniści”). Po drugie, publikacja dotyczy przywództwa, które, zdaniem Jamesa MacGregora Burnesa, jest jednym z najczęściej obserwowanych, ale jednocześnie najgorzej rozumianych fenomenów (Antoszewski 2002: 497). Przywództwo religijne pozostaje na marginesie rozważań politologicznych, a łączenie w jednym ręku przywództwa politycznego i religijnego nie tylko wywołuje dyskusje, ale także niesie ze sobą silny ładunek emocjonalny (Marczewska-Rytko 2010: 221). Wynika to po części z faktu funkcjonowania wspólnot religijnych na pograniczu sfery *sacrum* i *profanum*, co w opinii

* Należy jednak odróżnić społeczne postrzeganie Jana Pawła II od percepcji roli Kościoła katolickiego w Polsce. W przywołanym z 2008 r. badaniu 21% respondentów oceniło, że jedną z największych słabości Polski w ostatnich 100 latach są zbyt duże wpływy Kościoła katolickiego.

ich członków może predestynować przywódców religijnych do pełnienia doniosłych ról społecznych (Marczewska-Rytko 2010: 221).

Celem recenzowanej publikacji, sformułowanym przez Autorki we *Wstępie*, była analiza postrzegania przywództwa Jana Pawła II przez społeczeństwo polskie. Monografia została podzielona na dwie części: pierwsza z nich, zatytułowana *Przywódstwo – istota zagadnienia*, zawiera teoretyczne rozważania dotyczące przywództwa, natomiast druga, *Spoleczne postrzeganie przywództwa Jana Pawła II w świetle wyników badań empirycznych*, przedstawia wyniki badań empirycznych pozyskanych w ramach realizacji projektu poświęconego preferencjom wyborczym w Polsce. Pracę uzupełnia bogaty materiał graficzny oraz *Bibliografia*.

Pierwsza część publikacji, autorstwa A.M. Zaręby, została poświęcona teoretycznym aspektom przywództwa. Rozważania Autorki koncentrują się wokół trzech głównych kwestii: genezy przywództwa, definiowania przywództwa oraz cech przywództwa. Odnosząc się do genezy przywództwa, Autorka wskazała, że jest to fenomen, który towarzyszy ludzkości od początku jej istnienia, a co się z tym wiąże – stanowi istotne zagadnienie w myśli politycznej. Problematyka ta była podejmowana m.in. przez Platona, św. Pawła, św. Augustyna i św. Tomasza. W klasycznej koncepcji władzy Niccolò Machiavellego najważniejszą kwestią staje się skuteczność przywódcy w osiągnięciu zamierzonych celów, która nie ma nic wspólnego z moralnością. Jedynie przywódcy skuteczni w swoim działaniu pozytywnie zapiszą się w historii, a w takim przypadku sukces usprawiedliwia powzięte środki. Dla rozważań podjętych w publikacji istotna jest wizja przywództwa Gustavé'a Le Bona. Odnosząc się do znaczenia przywódców w społeczeństwie, wskazał on, że „rola wielkich przywódców polega przede wszystkim na budzeniu wiary, czy to religijnej, politycznej lub społecznej, czy wreszcie wiary w jakieś dzieło, człowieka bądź w ideę” (Le Bon 1994: 76). Na szczególny typ przywództwa w swojej teorii legitymizacji władzy zwrócił uwagę Max Weber, wyróżniając przywództwo charyzmatyczne. W opinii tego myśliciela ten typ przywództwa bazuje na uznaniu niecodziennych przymiotów jakiejś osoby i w konsekwencji postrzeganiu ustanowionego przez nią porządku za powszechnie obowiązujący. Charyzma przywódcy wynika więc z jednej strony z jego autorytetu, z drugiej zaś z charakteru powierzonej mu misji.

Kolejnym zagadnieniem podjętym w pierwszej części pracy jest definiowanie przywództwa. Autorka ma słuszość, wskazując, iż zagadnienie to jest analizowane w wielu dyscyplinach naukowych. Współcześnie

wśród paradygmatów w badaniach nad przywództwem można wymienić m.in. model decyzyjny (New Decision Model - NDM), model sytuacyjny (The Situational Leadership Model - SLM), model współzależności (The Contingency Model - CNTM), model drogi prowadzącej do celu (The Path-Goal Theory - PGT) czy wreszcie uniwersalistyczną teorię efektywnego przywództwa (Comprehensive Theory Leadership Effectiveness - CTLE). Dużo uwagi poświęcono teorii przywództwa transformacyjnego, której autorem jest James MacGregor Burns (1978). W przeciwieństwie do klasycznych teorii przywództwa, w których nacisk był kładziony na racjonalne procesy, koncepcja przywództwa transformacyjnego podkreśla znaczenie wartości oraz rolę lidera we wpływaniu na zwolenników, aby ci realizowali określone cele. W tym przypadku przywództwo polityczne można określić jako szczególny rodzaj wpływu na zbiorowość. Przywódca nie musi sprawować władzy, ale powinien posiadać zdolność mobilizowania grupy ludzi, aby z własnej woli wykonywali rozkazy lub poddawali się określonym sugestiom. W opinii Autorki w analizowaniu przywództwa Jana Pawła II szczególną rolę odgrywają definicje akcentujące znaczenie cech przywódcy i podejmowanych przez niego działań, nie zaś te dotyczące zdobywania i utrzymywania władzy. Ostatnie zagadnienie w tej części monografii zostało poświęcone cechom przywództwa.

Druga część publikacji, której autorką jest A. Łukasik-Turecka, zawiera wyniki badań empirycznych na temat społecznego postrzegania przywództwa Jana Pawła II. Materiał badawczy został zgromadzony w 2019 r. w projekcie badawczym „Preferencje polityczne. Postawy - identyfikacje - zachowania”. Respondenci odnosili się do dwóch stwierdzeń na temat papieża: 1) „Jan Paweł II miał wpływ na przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowo-Wschodniej”; 2) „Jan Paweł II był przywódcą politycznym”. Ankietowani mieli do dyspozycji pięć odpowiedzi, sytuujących się od całkowitej negacji do całkowitej akceptacji („zdecydowanie nie”, „raczej nie”, „trudno powiedzieć”, „raczej tak”, „zdecydowanie tak”). Uzyskane wyniki badań były następnie analizowane w podziale na poszczególne elektoraty (Koalicja Europejska, Konfederacja, Kukiz'15, Lewica Razem, Prawo i Sprawiedliwość, Wiosna, „inny”, „nie głosowałem/am”, „nie pamiętam”), poglądy polityczne (skrajna lewica, lewica, centrolewica, centrum, centroprawica, prawica, skrajna prawica, „nie wiem”), deklarowaną religijność (niewierzący/a w Boga, niepraktykujący/a religijnie, praktykujący/a wyłącznie okazjonalnie, praktykujący/a nieregularnie, często praktykujący/a religijnie, bardzo często praktykujący/a

religijnie, brak odpowiedzi), płeć, wiek (18–24, 25–34, 35–44, 45–54, 55–64, powyżej 64) oraz wykształcenie (bez wykształcenia, podstawowe/gimnazjalne, zawodowe, średnie/policealne, wyższe, brak odpowiedzi). Przeprowadzone badania pozwoliły Autorce skonstatować, że o ile zdecydowana większość respondentów zgadza się ze stwierdzeniem dotyczącym wpływu Jana Pawła II na przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowo-Wschodniej, o tyle bardziej krytycznie odnieśli się do stwierdzenia o politycznym przywództwie Jana Pawła II.

Publikację A. Łukasik-Tureckiej i A.M. Zaręby należy uznać za interesującą wprowadzenie do badań nad przywództwem Jana Pawła II, co zresztą podkreśliły same Autorki, stwierdzając, że zarówno część teoretyczna, jak i wyniki badań empirycznych wymagają dalszych analiz.

Bibliografia

- Antoszewski A. (2002), *Przywództwo polityczne*, [w:] B. Szmulik, M. Żmigrodzki (red.), *Wprowadzenie do nauki o państwie i polityce*, (Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej): 497–513.
- Burns J.M. (1978), *Leadership*, (New York: Harper & Row).
- CBOS (2008), *Spojrzenie na miniony wiek w historii Polski*, oprac. M. Strzeszewski, Komunikat z badań nr BS/166/2008, (Warszawa: Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej).
- CBOS (2018), *Społeczne oceny osobistości z ostatniego stulecia*, oprac. B. Badora, Komunikat z badań nr 101/2018, (Warszawa: Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej).
- Le Bon G. (1994), *Psychologia tłumu*, tłum. B. Kaprocki, (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN).
- Marczewska-Rytko M. (2010), *Religia i polityka w globalizującym się świecie*, (Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej).